Małgorzata Szeląg
Miejski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Opolu

Egzaminy zewnętrzne a doskonalenie nauczycieli w województwie opolskim w latach 2005-2008 – próba syntezy

Nic nie jest tak trudne do rozpoczęcia,
niebezpieczne do prowadzenia
i nie gwarantuje powodzenia
jak wprowadzenie nowego porządku rzeczy.

N. Machiavelli

Wprowadzenie

Reforma systemu oświaty, rozpoczęta w 1999 roku, spowodowała nie tylko wprowadzenie zmian strukturalnych i programowych, ale i zbudowanie systemu egzaminów zewnętrznych. Od 2002 roku wprowadzono sprawdzian po szkole podstawowej i egzamin po trzyletniej nauce w gimnazjum, a od 2005 roku zaczęła obowiązywać „Nowa Matura".

Te zmiany spowodowały konieczność przygotowania się nauczycieli i kadry kierowniczej do organizacji i przeprowadzenia nowej formuły egzaminów. Koniecznością stało się uzyskanie dodatkowych kompetencji nauczycieli wszystkich szczebli edukacyjnych i różnych typów szkół. Nową wiedzę i umiejętności zdobywali nauczyciele podczas licznych szkoleń prowadzonych przez pracowników Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu, uczelni i placówek doskonalenia nauczycieli. Warto rozważyć, w jaki sposób wprowadzana zmiana wpłynęła na proces doskonalenia zawodowego i styl pracy nauczycieli, a tym samym pracy szkoły. Należy podkreślić, że w obszarze zainteresowania znalazły się tylko placówki doskonalenia nauczycieli.

Ogólny cel badań

1. Uzyskanie obiektywnej informacji o doskonaleniu nauczycieli w zakresie tematyki związanej z egzaminami zewnętrznymi (od 2005 roku, w którym na 3 poziomach edukacyjnych zaczęły obowiązywać egzaminy zewnętrzne – do 2008 roku) w placówkach doskonalenia nauczycieli w województwie opolskim.
2. Sformułowanie wniosków istotnych do realizacji polityki oświatowej przez organ nadzorujący i organ prowadzący placówki doskonalenia nauczycieli w celu wzmacniania bądź naprawy słabo funkcjonujących obszarów.

Cele szczegółowe

1. Jakie czynniki wpływały na plan tematyki szkoleń?
2. Jakie materiały były wykorzystywane podczas szkoleń?
3. Jaka tematyka w zakresie egzaminów zewnętrznych budziła największe zainteresowanie nauczycieli?
4. Czy realizowane na przestrzeni lat 2005–2008 tematy ewoluowały?
5. W jaki sposób egzaminy zewnętrzne wpłynęły na zmianę stylu pracy nauczycieli?
6. Jaki wpływ ma egzamin zewnętrzny na proces nauczania – uczenia się w szkołach?

Próba badawcza

W badaniu posłużono się metodą analizy dokumentów oraz techniką ankiety. Przeprowadzono je w 7 placówkach doskonalenia nauczycieli w województwie opolskim, w tym:

w 3 publicznych:

- Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Opolu
- Miejskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Opolu
- Powiatowym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Kluczborku

i w 4 niepublicznych:

- Niepublicznej Placówce Doskonalenia „Prymus" w Oleśnie
- Opolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli „Edukator" w Opolu
- Zakładzie Doskonalenia Nauczycieli „Atut" w Brzegu
- Niepublicznym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „Orbiliusz II" w Brzegu.

Ankietowanie odbyło się za zgodą i we współpracy z Opolskim Kuratorem Oświaty – Panią Haliną Bilik. Ponadto poddano analizie dokumenty opracowane w Kuratorium Oświaty w Opolu[1], w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Opolu[2] i Miejskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Opolu[3]. Na podstawie zebranych danych opracowano zestawienie wskazujące tematykę i ilość szkoleń (trwających od kilku do kilkunastu godzin) przeprowadzonych w ośrodkach doskonalenia nauczycieli i szkoleń rad pedagogicznych w ramach Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli realizowanych w szkołach.

[1] Diagnoza potrzeb edukacyjnych nauczycieli wszystkich typów szkół województwa opolskiego; Kuratorium Oświaty w Opolu, 2005 – Archiwum Kuratorium Oświaty w Opolu.

[2] Raport rozpoznania potrzeb edukacyjnych nauczycieli Opolszczyzny przeprowadzony w 2006 roku, Futyma I., Charczuk B., WOM Opole 2006, Raport o stanie oświaty w województwie opolskim 1999-2004, marzec 2005, Archiwum Kuratorium Oświaty w Opolu.

[3] Diagnoza potrzeb nauczycieli szkół i placówek oświatowych w zakresie doskonalenia zawodowego w gminach objętych porozumieniem, Miejski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Opole 2007; Badanie przeprowadzono w szkołach i placówkach oświatowych Miasta Opole i 15 gminach, z którymi podpisano porozumienia w zakresie doradztwa.

Tabela 1. Zestawienie szkoleń (warsztatów) na temat egzaminów zewnętrznych, przeprowadzonych w latach 2005-2008 w placówkach doskonalenia nauczycieli

Rok	Placówki doskonalenia nauczycieli									
	PUBLICZNE					NIEPUBLICZNE				
	liczba szkoleń				liczba osób	liczba szkoleń				liczba osób
	SP	G	Pgim	razem		SP	G	Pgim	razem	
2005	0	0	30	30	563	3	3	3	9	123
2006	5	4	11	20	316	3	2	1	6	149
2007	4	7	14	25	321	3	2	3	8	114
2008	2	2	7	11	377	1	1	1	3	26
Razem	**11**	**13**	**62**	**86**	1577	10	8	8	26	412

Tabela 2. Zestawienie rad pedagogicznych na temat egzaminów zewnętrznych, przeprowadzonych w latach 2005-2008 w placówkach doskonalenia nauczycieli

Rok	Placówki doskonalenia nauczycieli							
	PUBLICZNE				NIEPUBLICZNE			
	liczba szkoleń				liczba szkoleń			
	SP	G	Pgim	razem	SP	G	Pgim	razem
2005	33	12	6	51	2	2	1	5
2006	4	13	1	18	4	3	2	9
2007	5	9	7	21	2	1	2	5
2008	4	6	2	12	4	2	1	7
Razem	**46**	**40**	**16**	**102**	**12**	**8**	**6**	**26**

Jakie czynniki wpływają na planowanie tematyki szkoleń?

Jednym z zagadnień badawczych było ustalenie czynników wpływających na planowaną tematykę szkoleń organizowanych w ośrodkach doskonalenia we wskazanych latach. Wśród najczęściej wymienianych czynników znalazły się:

- Wyniki egzaminów zewnętrznych (CKE, OKE)
- Priorytety Ministerstwa Edukacji Narodowej i Kuratorium Oświaty ogłaszane w kolejnych latach
- Potrzeby w zakresie doskonalenia zgłaszane przez dyrektorów (ankiety, rozmowy indywidualne, zgłoszenia telefoniczne)
- Wyniki badań w zakresie potrzeb szkoleniowych, m.in. przeprowadzane przez placówki doskonalenia nauczycieli
- Analiza potrzeb szkoleniowych dokonywana przez doradców metodycznych w zakresie specjalności przedmiotowych
- Analiza potrzeb szkoleniowych wynikających z kart ewaluacyjnych uczestników różnych kursów.

Jakie materiały były wykorzystane podczas szkoleń?

Do opracowania planu szkoleń i rad pedagogicznych na temat analizowania, interpretowania i wykorzystywania wyników egzaminów zewnętrznych zdecydowanie najważniejszym i podstawowym źródłem informacji dla organizujących szkolenia dla nauczycieli były raporty i materiały opracowywane przez Centralną Komisję Egzaminacyjną oraz Okręgową Komisję Egzaminacyjną we Wrocławiu. Korzystały z nich wszystkie publiczne placówki doskonalenia nauczycieli i połowa niepublicznych (dwie placówki niepubliczne nie prowadziły w tym zakresie szkoleń). Istotne znaczenie respondenci przypisali wiedzy uzyskanej podczas szkoleń z zakresu pomiaru dydaktycznego. Jedna z publicznych placówek wskazała również publikacje konferencyjne i strony internetowe Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej.

Poniżej wymieniono te ze źródeł, które wskazywano najczęściej:

- CKE w Warszawie (raporty, strona internetowa)
- OKE we Wrocławiu (raporty, strona internetowa, materiały z konferencji dla dyrektorów szkół)
- Wiedza, doświadczenie i materiały własne egzaminatorów OKE i konsultantów (z zakresu pomiaru dydaktycznego, plany dydaktyczne nauczycieli placówek doskonalenia nauczycieli)
- OKE w Krakowie (raporty, strona internetowa)
- Publikacje i strona internetowa PTDE
- Wyniki szkoły z kolejnych lat.

Jaka tematyka w zakresie egzaminów zewnętrznych budziła największe zainteresowanie?

Tabela 3. Zestawienie najczęściej realizowanych przez konsultantów i doradców metodycznych tematów szkoleń, w tym rad pedagogicznych, w latach 2005-2008 na temat egzaminów zewnętrznych

Lp.	Temat	2005	2006	2007	2008
1	Analiza i interpretacja wyników egzaminów zewnętrznych (sprawdzian, egzaminy gimnazjalne, maturalne; komunikowanie wyników)	36	27	37	21
2	Wykorzystywanie wyników egzaminów zewnętrznych w planowaniu dydaktycznym	13	12	11	6
3	Przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego	6	7	4	1
4	Przygotowanie uczniów do egzaminu ustnego	5	1	0	0
5	Jak zmierzać do doskonalenia umiejętności uczniów określonych w standardach wymagań egzaminacyjnych z różnych przedmiotów	5	1	1	0
6	Jak dobrze przygotować uczniów do egzaminu zawodowego?	2	1	3	0
7	Edukacyjna Wartość Dodana jako metoda efektywności kształcenia w gimnazjach	0	3	2	1
8	Ocenianie wewnątrzszkolne a egzamin zewnętrzny	3	0	1	0

9	W kierunku obowiązkowej matury z matematyki	0	0	0	3
10	Opracowywanie programów naprawczych	0	1	1	0
11	Od podstawy programowej do egzaminu zewnętrznego…	1	0	0	0

Przyjrzenie się tabeli dowodzi, że najwięcej nauczycieli uczestniczyło w szkoleniach dotyczących analizy i interpretacji wyników egzaminów zewnętrznych oraz wykorzystania wyników egzaminów zewnętrznych w planowaniu dydaktycznym. Z roku na rok malała liczba tych szkoleń. Wydawać by się mogło, że to naturalna konsekwencja zdobywania umiejętności i doświadczenia przez nauczycieli w kolejnych latach, jednak problemy zgłaszane przez prowadzących zajęcia temu zaprzeczają.

Dziwi fakt małego zainteresowania w badanym okresie zajęciami z EWD. Być może wiąże się to z faktem, że kurs trwa od 16 do kilkudziesięciu godzin, a z przeprowadzonych badań wynika, że nauczyciele zdecydowanie preferują krótsze formy[4].

Na przestrzeni lat 2005-2008 dało się zauważyć, że tematy szkoleniowe ewoluowały determinowane czynnikami zewnętrznymi związanymi z wprowadzeniem obowiązkowego egzaminu maturalnego w nowej formule (2005; procedury, kryterialne ocenianie, egzamin ustny), pojawieniem się konieczności badania efektywności kształcenia EWD (2006), konstruowaniem i realizowaniem programów naprawczych, zwiększonym zainteresowaniem przygotowaniem uczniów do egzaminu zawodowego (2007) oraz do obowiązkowej matury z matematyki (2008).

Równolegle w kolejnych latach realizowane były szkolenia dotyczące „Analizy i interpretacji wyników egzaminów zewnętrznych" i „Wykorzystywania wyników egzaminów zewnętrznych w planowaniu dydaktycznym". Z roku na rok malała liczba tych szkoleń.

W związku z tym, że oferty placówek doskonalenia nauczycieli przygotowywane są w oparciu o badanie potrzeb nauczycieli, w celu bardziej obiektywnego spojrzenia warto przytoczyć wyniki badań w zakresie omawianej tematyki z kolejnych lat, uzyskane przez różne instytucje oświatowe.

Z przeprowadzonego w 2005 roku badania w Kuratorium Oświaty: *Diagnoza potrzeb nauczycieli wszystkich typów szkół województwa opolskiego*[5] wynika, że wśród najczęściej oczekiwanej tematyki, obok analizy i interpretacji wyników, wymienia się przygotowanie uczniów do Nowej Matury (standardy, procedury, przygotowanie do części pisemnej i ustnej egzaminów). O zrozumieniu konieczności zmiany stylu nauczania świadczy planowanie zdobywania umiejętności z zakresu pomiaru dydaktycznego, konstruowania zadań testowych oraz planowania wynikowego.

[4] W latach 2008-2010 zdecydowanie zwiększyło się zainteresowanie tematyką EWD, przeszkolono konsultantów, doradców metodycznych, nauczycieli.

[5] Diagnoza potrzeb edukacyjnych nauczycieli wszystkich typów szkół województwa opolskiego; Kuratorium Oświaty w Opolu, 2005 – Archiwum Kuratorium Oświaty w Opolu

Wyniki uzyskane w 2006 roku w badaniu przeprowadzonym przez Wojewódzki Ośrodek Metodyczny[6] potwierdzają zgłoszoną potrzebę doskonalenia umiejętności w zakresie wykorzystywania wyników egzaminów zewnętrznych w procesie dydaktycznym, diagnozowania osiągnięć uczniów, pomiaru dydaktycznego, a w szkołach ponad-gimnazjalnych – przygotowania do Nowej Matury.

Natomiast w raporcie Kuratorium Oświaty[7] z przeprowadzonego badania w 2007 roku wynika, że wśród katalogu 21 tematów na 8. miejscu znalazło się „Ocenianie osiągnięć uczniów w kontekście zewnętrznych wymagań egzaminacyjnych", na 19. miejscu „Wykorzystanie wyników sprawdzianu i egzaminu zewnętrznego w doskonaleniu jakości pracy szkoły."

Przeprowadzone również w 2007 roku badanie potrzeb w Miejskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli[8] wykazało, że 35% ankietowanych jest zainteresowanych doskonaleniem z zakresu przygotowania uczniów do egzaminów zewnętrznych.

Respondenci podkreślali, że na wybór zewnętrznych form doskonalenia wpływają ich własne potrzeby, chęć zdobycia nowych kwalifikacji oraz potrzeby szkoły zgodne z planem rozwoju. Przytoczone powyżej wyniki należy traktować ostrożnie ze względu na zróżnicowaną próbę badawczą, jednak pozwalają na zaobserwowanie najistotniejszej tematyki oczekiwanej w środowisku nauczycieli.

Jakie problemy zgłaszają nauczyciele podczas zajęć?

Najczęściej zgłaszanym przez nauczycieli problemem nadal jest presja ze strony organów samorządowych na podnoszenie przez szkołę wyniku egzaminu. Mimo wielu spotkań organizowanych przez OKE i KO dla przedstawicieli JST i dyrektorów szkół oraz licznych dostępnych publikacji niejednokrotnie brak zrozumienia, że wynik egzaminu informuje o stopniu opanowania umiejętności badanych w zadaniach egzaminacyjnych i ma służyć świadomej pracy nauczyciela z uczniem zmierzającej do „likwidowania" bądź minimalizowania niedociągnięć. Wynik egzaminu otwiera drogę do sukcesu, ale trzeba pamiętać, że nie jest on jedynym kryterium jakości pracy szkoły.

Prowadzący zajęcia konsultanci i doradcy metodyczni zwracają uwagę na słabe umiejętności nauczycieli związane z analizowaniem wyników i wnioskowaniem. Potwierdzeniem tego są zgłaszane przez nauczycieli wątpliwości dotyczące przeprowadzanej analizy i zastosowaniu wynikających z niej

[6] Futyma J, Charczuk B, *Raport z rozpoznania potrzeb edukacyjnych nauczycieli Opolszczyzny przeprowadzony w 2006 roku*, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Opolu, Opole 2006, badanie przeprowadzono w 30% placówek z każdej grupy (przedszkole, szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna, szkoła specjalna, placówka opiekuńcza)

[7] *Badanie potrzeb edukacyjnych nauczycieli woj. opolskiego w roku szkolnym 2006/2007*, Kuratorium Oświaty w Opolu, 2007; Badanie ankietowe przeprowadzono wśród dyrektorów i nauczycieli 80 placówek (20 przedszkoli, 20 szkół podstawowych, 20 gimnazjów, 20 szkół ponadgimnazjalnych).

[8] *Diagnoza potrzeb nauczycieli szkół i placówek Oświatowych w zakresie doskonalenia zawodowego w gminach objętych porozumieniem,* Miejski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Opole 2007, badanie przeprowadzono w szkołach i placówkach oświatowych Miasta Opola i 15 gminach, z którymi podpisano porozumienie w zakresie doradztwa.

wniosków w pracy dydaktycznej. Nadal dużo kłopotu sprawia „przełożenie wniosków na dalszą pracę nauczycieli". Szczególnie zaniedbywana jest analiza jakościowa, prowadząca do konkretnych rozwiązań metodycznych z wykorzystaniem wyników egzaminów z kolejnych lat.

Niejednokrotnie praca rad pedagogicznych nad wynikiem egzaminu zawęża się do porównania surowego wyniku punktowego szkoły z wynikami szkół w naszym województwie – w dolnośląskim i w kraju. W gimnazjum zdarza się porównywanie wyników dwu części egzaminu. Takie postępowanie oczywiście nie gwarantuje trafnych wniosków. Daje się zauważyć za mało wspólnej pracy nauczycieli różnych specjalności nad kształtowaniem umiejętności wynikających ze standardów wymagań egzaminacyjnych.

W wielu szkołach podstawowych i gimnazjach panuje przekonanie, że częste rozwiązywanie przez uczniów arkuszy egzaminacyjnych z poprzednich lat lub z różnych publikacji podniesie wynik egzaminu. Ta pułapka prowadzi do przykrych konsekwencji, o czym przekonały się szkoły, które były zdziwione między innymi zadaniami wymagającymi znajomości konkretnych tekstów literackich podczas egzaminu gimnazjalnego w 2008 roku.

Należy podkreślić niepokojące zjawisko zgłoszone przez dwie publiczne placówki doskonalenia nauczycieli (WOM i MODN), że mimo niedoskonałości postępowania rad pedagogicznych z wynikami egzaminów, proponowane w ofercie szkolenia dotyczące umiejętności korzystania z zawartych w raportach danych do prowadzenia analizy jakościowej wyniku i planowania pracy dydaktycznej szkoły, nie cieszą się zainteresowaniem nauczycieli. Tylko pojedyncze zajęcia związane z doskonaleniem umiejętności uczniów określonych w standardach wymagań egzaminacyjnych zostały zrealizowane. Zdarzało się, że szkolenia, mimo proponowanej formy warsztatowej, którą nauczyciele najchętniej wybierają, nie zostały przeprowadzone.

Wpływ szkoleń z zakresu egzaminów na pracę nauczycieli

W celu zbadania wpływu szkoleń w zakresie egzaminów zewnętrznych na pracę nauczycieli przeprowadzono badania wśród 146 losowo wybranych osób z różnych typów szkół (podstawowej, gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalnej) i z różnym stażem (od roku do trzydziestu pięciu lat). Wykorzystując kwestionariusz ankiety, próbowano odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób egzaminy zewnętrzne (w tym szkolenia) wpłynęły na zmianę stylu pracy nauczycieli oraz na proces nauczania – uczenia się.

Poniżej w tabeli podano treść dwu pytań wraz z odpowiedziami respondentów.

Tabela 4. Wyniki odpowiedzi respondentów

Jakie szkolenia w zakresie analizowania i wykorzystania wyników egzaminów zewnętrznych ukończyła Pan/i w latach 2005-2008?	Wskazania nauczycieli		Z których szkoleń/warsztatów skorzystał Pan/i najbardziej?		
	N	%	Argumenty	N	%
Analiza i interpretacja wyników egzaminów zewnętrznych	76	52	omówienie na konkretnych przykładach, przydatne w pracy	70	47,9
Komunikowanie wyników egzaminów zewnętrznych	22	15	przydatne w pracy	15	10,3
Wyniki egzaminów zewnętrznych jako jeden ze wskaźników jakości pracy szkoły	18	12,3	poznanie sposobów doskonalenia pracy własnej z zespołem nauczycieli oraz uczniów.	14	9,6
Wykorzystanie wyników egzaminu gimnazjalnego w pracy nauczyciela przedmiotów zawodowych	2	1,4	przeanalizowanie drogi od podstawy programowej do wymagań egzaminacyjnych	21	14,4
Jak zmierzać do doskonalenia umiejętności uczniów określonych w standardach egzaminacyjnych?	25	17,1	ćwiczenie umiejętności, punktowanie na arkuszach egzaminacyjnych uczniów + komentarz prowadzących	9	6,2
Kurs dla egzaminatorów sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego	9	6,2	brak odpowiedzi	17	11,6

Z zestawienia przedstawionego w tabeli wynika, że wszyscy ankietowani uczestniczyli w formach szkoleniowych dotyczących egzaminów zewnętrznych; najwięcej, bo 52%, zyskało umiejętności postępowania z wynikami egzaminów, 17,1% zdobywało umiejętności prowadzenia ucznia do sukcesu egzaminacyjnego, 15% przygotowało się do właściwego komunikowania wyników ze świadomością ich adresata i szerokim kontekstem, a 12,3% poznało sposoby efektywniejszej pracy w obszarach, które wypadły najsłabiej.

Odpowiedzi respondentów wskazują, że najwyższy stopień zadowolenia przynoszą szkolenia najbardziej tematycznie wpisujące się w bieżącą potrzebę nauczycieli i wyposażające ich w wiedzę i umiejętności, które natychmiast można zastosować w praktyce szkolnej. Wydaje się, że najważniejszy jest stopień przydatności w wykonywaniu codziennych obowiązków. Wśród wskazanych szkoleń, oprócz prowadzonych przez placówki doskonalenia nauczycieli, znalazły się wysoko oceniane kursy przeprowadzone przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną we Wrocławiu. Respondenci wyrażali zadowolenie z pracy ćwiczeniowej na materiałach egzaminacyjnych.

Wyniki przedstawione w tabeli poniżej pozwalają sformułować wniosek, że większość ankietowanych (55,5%) chętniej uczestniczy w krótkich szkoleniach (4 godz.), podczas których zajęcia prowadzone są w formie warsztatowej. Świadczy to o potrzebie szybkiego zdobycia podstawowej wiedzy i niezbędnego minimum umiejętności do wykonywania nowych, kolejnych zadań. Zainteresowaniem nauczycieli cieszą również szkolenia rad pedagogicznych, tzw. WDN. Tę formę doskonalenia wskazało 28% respondentów.

Tabela 5. Preferencje dla zajęć szkoleniowych

Forma szkolenia	Czas trwania (godz.)	Wskazania nauczycieli	
		liczba	%
Szkolenia	6-8	24	16,4
Warsztaty	4	81	55,5
WDN	3-4	41	28

Badanie nie objęło lat 2009-2010. Warto podkreślić, że w tym czasie dało się zauważyć zdecydowany wzrost liczby szkoleń w ramach WDN, co jest uzasadnione przede wszystkim faktem, że wnikliwa analiza wyników przeprowadzana przez wszystkich członków rady pedagogicznej, umiejętności wykorzystania wniosków w praktyce przy świadomym, zespołowym działaniu, stwarza większe szanse podniesienia stopnia skuteczności nauczania.

Tabela 6. W jaki sposób szkolenia wpłynęły na zmianę stylu Pana/Pani pracy?

Odpowiedzi nauczycieli	Wskazania nauczycieli	
	liczba	%
Zwracam większą uwagę na procedury oceniania i promowania uczniów.	8	5,5
Lepiej opracowuję analizę wyników egzaminu, a wnioski wykorzystuję w pracy dydaktycznej.	81	55,5
Bardziej świadomie planuję pracę w klasie, więcej czasu przeznaczam na doskonalenie umiejętności słabo opanowanych przez uczniów.	25	17,1
Inaczej konstruuję testy/sprawdziany.	12	8,2
Wymieniam doświadczenia z innymi nauczycielami.	5	3,4
Udoskonalam warsztat pracy, wprowadzam innowacyjne metody dydaktyczne.	6	4,1
Szkolenie utwierdziło mnie w tym, że mój styl pracy jest dobry.	2	1,4
Nie miały wpływu (żaden).	4	2,7
Brak odpowiedzi.	11	7,5

Przykładowe odpowiedzi nauczycieli:

- *Modyfikuję zajęcia pod kątem egzaminu zawodowego.*
- *Zwracam większą uwagę na etap praktyczny.*
- *Wprowadzam więcej zadań stwarzających problemy uczniom.*
- *Dokładniej omawiam arkusze egzaminacyjne.*
- *Dzięki szkoleniom dowiedziałam się, jak należy interpretować wyniki egzaminów zewnętrznych, grupować zadania według standardów.*
- *Jestem bardziej świadoma konieczności doskonalenia umiejętności, które będą testowane podczas sprawdzianu. W związku z tym zwracam większą uwagę na dobór ćwiczeń oraz kierowanie uwagi ucznia na rozumienie instrukcji do zadań. Wnikliwiej obserwuję uczniów pod kątem*

wymaganych umiejętności, indywidualizuję pracę, a wyniki spostrzeżeń przekazuję rodzicom, uświadamiając im problemy dziecka.
- *Wprowadziłam zmiany w planie nauczania, kładąc nacisk na umiejętności uczniów, zmieniłam formę sprawdzianów pisemnych i sposób formułowania poleceń.*
- *Niestety w żaden.*

Tabela 7. Jaki wpływ według Pana/Pani ma egzamin zewnętrzny na proces nauczania/uczenia się w szkole?

Odpowiedzi nauczycieli	Wskazania nauczycieli	
	liczba	%
Egzamin zewnętrzny ma duży wpływ na proces nauczania-uczenia się, przede wszystkim nauczyciele starają się dobierać metody pracy tak, by wyniki uczniów były jak najwyższe.	15	10,3
Analiza wyników egzaminów ukazuje najsłabsze obszary w nauczaniu poszczególnych przedmiotów, co daje szansę doskonalenia tych opanowanych umiejętności.	50	34,2
W procesie kształcenia większą uwagę zwraca się na umiejętności badane na egzaminach zewnętrznych.	41	28
Bardziej świadomie planuje się pracę dydaktyczną.	18	12,3
Motywuje do systematycznej pracy nauczyciela i ucznia.	9	6,2
Zmusza nauczyciela do lepszej pracy z uczniem.	5	3,4
Zainteresowanie wynikiem nie tylko szkoły, ale władz oświatowych i rodziców (wspieranie).	2	1,4
Uczenie pod egzamin.	10	6,8
Sprawiedliwe ocenianie umiejętności i wiedza rzetelniej weryfikowana.	7	4,7
Brak odpowiedzi.	10	6,8

Przykładowe odpowiedzi:
- Polepszeniu organizacji pracy szkoły i nauczanych przedmiotów.
- Diagnozowanie poziomu opanowanej wiedzy, ułatwia dalszą pracę z uczniem.
- Daje obiektywną ocenę.
- Umiejętności i wiedza są rzetelniej weryfikowane.
- Bardzo duży. Szkoła stara się jak najlepiej przygotować uczniów do egzaminu. Wszyscy, mający wpływ na oświatę na danym terenie, interesują się wynikami.
- Analiza wyników egzaminów zewnętrznych umożliwia szkołom sformułowanie wniosków i uwzględnienie ich w dalszej pracy. Sprzyja bardziej świadomemu planowaniu pracy dydaktycznej. Wiele szkody przyniosło szkołom porównywanie wyników bez uwzględnienia kontekstu.
- Moim zdaniem, egzamin zewnętrzny nie służy szkole i uczniom na etapie szkoły podstawowej, bo uczy się tylko pod kątem egzaminu.

Zakończenie

Przeprowadzone badanie umożliwiło uchwycenie dynamiki zmiany procesu doskonalenia nauczycieli w zakresie egzaminów zewnętrznych z perspektywy placówek doskonalenia nauczycieli. Analiza wyników potwierdziła, że ośrodki wprowadziły nowe tematy do konstruowanych ofert szkoleniowych, uwzględniając politykę oświatową państwa oraz potrzeby środowiska. Wraz z rozwojem systemu egzaminów placówki doskonalenia modyfikowały zakres swoich działań, próbując wpisać się w oczekiwania.

Przytoczone opinie nauczycieli potwierdziły wpływ ich nowych kompetencji, uzyskanych podczas szkoleń, na styl pracy. Wprowadzanie egzaminów zewnętrznych spowodowało, że nauczyciele musieli przejść drogę od procedur przez standardy wymagań egzaminacyjnych do sposobu oceniania. Wielu spośród nich uczestniczyło w szkoleniach prowadzonych przez różne instytucje oświatowe, placówki doskonalenia nauczycieli, okręgowe komisje egzaminacyjne i uczelnie (studia podyplomowe). Uzyskali uprawnienia egzaminatorów: jedni chętnie korzystają z tego przywileju, inni nie zasiadają w zespołach egzaminacyjnych, ale zdobytą wiedzę stosują w codziennej pracy szkoły – potwierdzają to przeprowadzone badania. Są jednak i tacy, którzy nie zostali przeszkoleni i realizują swoje obowiązki zgodnie z wcześniejszymi przyzwyczajeniami.

Z myślą o nich powinno przygotowywać się oferty edukacyjne placówek doskonalenia i sposoby oddziaływania ze strony dwóch organów mających największy wpływ na pracę rad pedagogicznych: jednostki samorządu terytorialnego i kuratorium oświaty. Dzięki uwzględnianiu wyników egzaminów zewnętrznych we wnioskach wpisywanych w realizację lokalnej polityki oświatowej zarysowuje się realna szansa wzmacniania lub naprawiania słabo funkcjonujących obszarów pracy szkół. Pośrednio przyczynia się to do coraz bardziej świadomego planowania doskonalenia poszczególnych nauczycieli, jak i całych rad pedagogicznych.